

SARA
MEDBERG

Holhokki

NUOREN
AATELISNEIDON
ITSENÄISTYMISTAISTELU...

HOLHOKKI

Sara Medberg
HOLHOKKI

Kirjailija

Sara Medberg on teologian maisteri ja kirkkohistorian tohtoriopiskelija. *Holhokki* on hänen esikoisromaaninsa. Teos käsittelee Medbergin akateemista tutkimusaihetta – tyttöjen kasvatusta 1700- ja 1800-luvuilla – kaunokirjallisesta näkökulmasta.

Romaani kuvaa nuoren suomalaisen aatelisneidon elämää samassa hengessä kuin tunnetun englantilaisen kirjailijattaren Jane Austenin (1775-1817) klassiset teokset, joista ei puutu romansseja eikä seikkailuita. *Holhokki* on tulvillaan empirelinjaisia pukuja, aitoja herrasmiehiä, romantiikkaa ja jännitystä kartanoissa ja linnoissa. Niiden lomaan kietoutuu historiallista tietoa naisen asemasta kustavilaisella ajalla sekä yksityiskohtia aikakauden muodista, ruoasta ja tapakulttuurista.

Samalla *Holhokki* luo silmäyksen kustavilaisen ajan Suomen ja Ruotsin holhoajajärjestelmään, jonka puitteissa naimattomat ja naimisissa olevat naiset eivät olleet täysivaltaisia. Millaista oli aina olla riippuvainen miehestä?

Medberg on vastaanottanut useita apurahoja ja stipendejä Helsingin yliopiston rahastoilta, Svenska litteratursällskapetilta ja Svenska kulturfondenilta tulevan tohtorinväitöskirjansa kanssa työskentelemistä varten. Hänen kaunokirjallinen työnsä on saanut stipendejä muun muassa Turun Seudun Osuuspankkien Säätiöltä sekä Svensk-Österbottniska samfundetilta. Medberg oli myös Harlequin AB Nordic Groupin vuoden 2014 kirjailijakilpailun semifinalisti. Hän työstää parhaillaan seuraavaa kirjaansa, joka *Holhokin* tavoin on historiallis-romanttiseen tapaan kirjoitettu romaani.

© 2020 Sara Medberg

Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

Kustantaja: Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi

ISBN 9789528031512

Ruotsinkielinen alkuteos *Myndlingen* ilmestyi 2015

Käännös: Sara Medberg

Soli Deo Gloria

Esipuhe

Kokkola, tammikuu 1788

Leskirouva Malmén katsoi ulos huurteisesta ikkunasta. Hän kietoi kallisarvoista batistishaalia tiiviimmin ympärilleen ja huokaisi. Hauraan ja epätasaisen ikkunalasin takana höyhenenkeveät lumihiutaleet leijailivat kohti maata. Ne tanssivat tuulessa, pölylsivät sinne tänne ja laskeutuivat lopulta kaupunkia verhoavan valkean peitteen päälle.

Ikkunan takana pyryn keskellä häämötti muutama punainen ja keltainen puutalo ja kappale lumen peittämää mukulakiveystä. Näkymän kruunasivat ikkunat, joiden takana uteliaat silmät tarkkailivat autiota ja hylättyä katuja. Paikalliset juoruilijat metsästivät lakkaamatta jotain pientä tapausta, joka antaisi aihetta salongeissa kuiskutteluun.

Katu pysyi hiljaisena. Leskirouva Malménin väsynyt katse liukui hauraaseen ikkunalasiin ja pysähtyi. Jääkukat peittivät suurinta osaa lasista. Kylmä pohjoinen ilmavirtaus oli jo useiden viikkojen ajan pitänyt Pohjanmaata hyytävässä otteessaan. Hän pelkäsi että jos se jatkuisi, antaisi vanha ikkunalasi lopulta periksi sään koetuksille ja hajoaisi. Mitä hän sitten tekisi?

Rahaa ei ollut jäljellä kalliiden korjausten tekemiseen ja sitä paitsi lasin kuljettaminen lähimmältä lasiruukilta kestäisi viikkoja. Leskirouva puristi huulensa yhteen ja kohensi shaalia uudemman kerran. Ohutta kangasta koristi kallisarvoinen hopearintaneula. Shaali oli oikeastaan aivan riittämätön lämmike hienolle naiselle näin kylmänä päivänä.

Ellen Josefina Malmén oli tietämättään täydellinen tutkielma apeudesta ja epätoivosta istuessaan vuokrahuoneen jääntyneen ikkunan vierellä. Edesmenneen aviomiehen talossa tämä pieni huone oli ainoa tila, jota leskirouva edelleen hallitsi. Peter Malmén oli ollut varakas mutta häikäilemätön kauppias, joka omasi epäilyttävän käsityksen moraalista.

Hän oli jättänyt jälkeensä loputtoman määrän sekasotkuisia liiketoimia, jotka olivat yhtä selittämättömiä kuin selvittämättömiä. Ne olivat syösseet hänen vaimonsa ikävästä tilanteesta toiseen: oltuaan ensin kovasydämisen miehen puoliso, oli entinen rouva Malmén nyt puutteenalainen leski.

Onneksi hänen hankala tilanteensa oli kuitenkin kosketanut paikallisen kihlakunnantuomarin asiallista mutta hellää sydäntä. Mies oli huolehtinut siitä, että raivostuneet velkojat olivat saaneet rahansa takaisin. Rahaa ei valitettavasti ollut riittänyt näiden ystävällisten ponnistelujen palkitsemiseen. Talo oli huutokaupattu yhdessä kauppias Malménin irtaimen omaisuuden kanssa. Hyväsydäminen lakimies oli onnistunut järjestämään leskelle pienen kalustetun huoneen, joka sijaitsi hänen entisen kotinsa kaukaisimmassa nurkassa.

Leskirouva Malménin elämä oli alkanut huomattavasti suotuisammissa olosuhteissa. Hänen syntymänsä vajaan neljäkymmentä vuotta sitten oli ollut ilon täyttämä tapahtuma arvostetussa Lindswärdin aatelissuvussa. Alamäki oli alkanut, kun hän nuorekkaassa rakastumisen ja ajattele mattomuuden tilassa oli vastannut myöntävästi tyylikkään, mutta kovin vastuuttoman Peter Malménin kosintaan. Isä ei ollut hyväksynyt liittoa ja nuori pari oli karannut vihille eräänä kuuttomana yönä.

Ei ollut kestänyt kauaakaan, kun tuore rouva Malmén oli havainnut minkälaisen kohtalokkaan erehdyksen hän oli tehnyt. Avioliitto oli ollut onneton, jäänyt lapsettomaksi ja päättynyt köyhyyteen. Lukemattomina öinä laiminlyöty rouva Malmén oli istunut makuukamarinsa kirjoituslipaston ääressä. Hän oli silmäillyt sulkakynää ja toivonut, että uskaltaisi kirjoittaa isälleen. Hänen varakas perheensä ei avioliiton solmimisen jälkeen ollut kertaakaan ottanut yhteyttä hairahtaneeseen tyttäreen. Hän arveli ettei isä voinut antaa anteeksi sitä, että hänen tahtoaan oli vastustettu.

Kyynel vierähti leskirouva Malménin kalpealle poskelle. Vuokra vei leijonanosan siitä vaatimattomasta elinkorosta, joka kihlakunnantuomarin oli onnistunut järjestää. Loput rahat ku-

luivat välttämättömyyksiin kuten yksinkertaisen ruoan, kynttilöiden ja polttopuiden ostamiseen. Yksinäiset kuusi kuukautta vuokrahuoneessa olivat opettaneet leskirouvalle huomattavan paljon säästäväisyydestä.

Leskirouva Malmén tiesi, että hän tulevaisuudessa saattoi vain haaveilla uusien silkkipukujen, satiinihameiden ja kuvioidujen puuvillaisten pukukankaiden hankkimisesta. Pienen huoneen kalusteet, muodinmukainen vaatevarasto ja muutamat korut olivat ainoat esineet, jotka hän oli voinut pitää. Oli onni, että jotkin hänen vanhoista harmaista, violeteista ja laventelinvärisistä puvuistaan sopivat käytettäväksi varsinaista suruaikaa seuraavan puolisorun aikana.

Hän silitti kädellään hajamielisesti surupuvun mustaa kreppikangasta. Asun ankaraa yksinkertaisuutta lievensi kaulaukkoa koristava röyhelöreunus sekä hameen helmaa kiertävä yksinkertainen rimssu. Soma, mustalla nauhalla koristettu pitsimyyssi suojasi muodikkaan pöyheää kampausta, johon kauniin kastanjanruskeat hiukset oli järjestetty. Leskirouva Malmén oli hiljattain luopunut hiusten puuteroinnista, se oli tarpeetonta ja vaivalloista varsinkin nyt kun hänet joka tapauksessa oli suljettu hienomman seuraelämän ulkopuolelle.

Leskirouva hypähti säikähdyksestä kun ovelta yhtäkkiä kuului koputus. Kuka tuli käymään tähän aikaan päivästä? Tärisin käsin hän avasi oven. Lumipölyssä hänen edessään seisoivat miehen, jolla oli tuuheat pulisongit ja valpas katse. Kylmä oli saanut hänen poskensa punoittamaan, lumitähdet koristivat vaatteita.

”Hyvää iltapäivää, leskirouva Malmén.” Vierailija riisui hattunsa ja kumarsi kohteliaasti samalla kun tuuli ajoi lunta kynnyksen yli.

”Herra von Crantz”, henkäisi leskirouva kauhistuneesti ja niiasi sulavasti. ”Kuinka voitte? Olkaa hyvä ja käykää sisään.” Hän takertui siihen hyvään käytökseen, jonka äiti kauan sitten oli iskostanut tyttärensä ja piti ovea auki. Hieno nainen oli aina tyyni ja hallittu. Jopa kihlakunnantuomarin edessä.

”Kiitos, voin oikein hyvin. Hirveä sää, lunta tulee niin että kaduilla tuskin pystyy kulkemaan”, puuskutti mies ja tömisteli lunta jaloistaan ovimatolle. ”Pahoittelen, että minun täytyy häiritä teitä näin myöhään päivällä, mutta asia ei voinut odottaa.”

Severin von Crantz oli tyylikäs mies, jonkin verran leskirouvaa vanhempi. Elegantin kävelypuvun viininpunainen takki ja kapeat vaaleankeltaiset housut pilkottivat paksun talviviitan alta. Mies oli vaihtanut muodikkaat polvisukat ja kiiltävät solki-kengät tukeviin saappaisiin.

”Olette luonnollisesti tervetullut”, vastasi leskirouva Malmén niin vieraanvaraisesti kuin pystyi. ”Antakaa minun ottaa viittanne ja istukaa takan eteen lämmittelemään.” Hän viittasi kuluneisiin nojatuoleihin, jotka seisoivat avoimen tulisijan vieressä. Useita mahdollisia syitä vierailuun kiisi leskirouvan ajatusten läpi. Mikään niistä ei ollut rohkaiseva.

”Älkää suotta nähkö vaivaa takiani”, sanoi herra von Crantz ystävällisesti ja ripusti itse viittansa seinällä olevaan koukkuun. ”Rakas leskirouva Malmén, näytätte hiukan kalpealta. Sallikaa minun auttaa teidät istumaan.”

Hänen myötätuntoinen ilmeensä lisäsi leskirouvan hermostuneisuutta. Hameet kahisten hän vaipui yhteen tulisijan vierelle asetetuista tuoleista. Millaisia uutisia lainoppinut tällä kertaa toi? Kuluneen puolen vuoden aikana olivat hänen välittämänsä tiedonannot vaihdelleet huonojen ja erittäin huonojen välillä.

”Teetä, parahin herra”, ehdotti leskirouva Malmén heikolla äänellä ja tietoisena siitä, että joutuisi itse valmistamaan juoman. Hänen taloustilanteensa ei sallinut palvelusväen pitämistä.

Herra von Crantz hymyili ja istuutui vastapäiseen tuoliin. ”Kuten sanoin, en tahdo aiheuttaa vaivaa.”

”Siitä ei ole mitään vaivaa”, vakuutti leskirouva Malmén ja lähes hyppäsi pystyyn. Yhtäkkiä hänen oli suorastaan mahdollonta istua paikoillaan. Hän ripusti kattilan tulen ylle ja kaivoi viimeiset mantelipikkuleivät ruokakomerosta. Ajatukset kiisivät hurjaa vauhtia. Siinä vaiheessa kun leskirouva oli saanut katet-

tua pöydälle höyryävän teekannun ja kaksi kultareunaista kuppia, oli hän jo onnistunut vakuuttamaan itsensä siitä, että jotain kauheaa oli tapahtumassa.

Herra von Crantz oli varmasti löytänyt puutteen asiakirjasta, joka takasi hänen pienet tulonsa. Hänet heitettäisiin ulos kadulle siitä vähästä, mitä hänen kodistaan oli jäljellä. Sielunsa silmin leskirouva Malmén näki edessään, kuinka päättäisi päivänsä jossain surkeassa ja huonosti hoidetussa köyhäintalossa. Siellä hän hitaasti riutuisi pois ilman ystäviä, elatusta ja toivoa.

Hänen vieraansa rykäisi. ”Kuten tiedätte, pahoittelen syvästi niitä olosuhteita jotka viime aikoina ovat saattaneet meidät yhteen. Miehenne poisnukkumista seurannut aika on ollut koetteleva.”

Se oli vähättelyä.

Kauppias Malménin kuolemaa seurannut aika oli ollut kauhistuttava. Hänen aviopuolionsa asema oli alennut kunniallisesta porvarisrouvasta petturin leskeksi.

”Olen loputtoman kiitollinen kaikesta ystävällisyydestä, jota olette osoittanut minua kohtaan. Minun olisi ollut mahdotonta selvittää tilanteesta ilman lainopillista apua”, mumisi leskirouva Malmén ja sekoitti hermostuneesti sokeria teehensä. Hän pohti, saivatko köyhäintalon asukkaat makeuttaa teensä sokerilla. Luultavasi eivät. Oletettavasti he eivät edes saaneet nauttia tästä ihanalta tuoksuvasta lämpimästä juomasta.

”On ollut ilo olla avuksi.” Herra von Crantz rykäisi uudelleen ennen kuin ojensi kätensä kohti pikkuleipälautasta. ”Luotan pitkämielisyytenne kun nyt vielä kerran joudun vaivaamaan teitä lainopillisilla yksityiskohdilla. Kyseessä ovat eräät tiedot, jotka saapuivat tänään.”

Lainopillisia yksityiskohtia! Leskirouva tunsu maailman ympärillään keinahtavan. Hänen pahimmat pelkonsa olivat toteutumassa! Hän kuvitteli melkein kuulevansa, kuinka köyhäintalon portit paukahtivat kiinni hänen takanaan.

”Kuten varmasti tiedätte menehtyi isänne, korkeajalo-
sukuinen kreivi Lindswärd joitakin kuukausia sitten.” Herra
von Crantzin ääni oli myötätuntoinen.

Leskirouva Malmén räpäytti silmiään yllättyneesti. Köy-
häntalon kuva hänen ajatuksissaan haalistui hiukan. Hän tar-
kasteli vierastaan hämmentyneesti. ”Kuulin huhun isän pois-
menosta. En ollut puhunut hänen kanssaan sen jälkeen kun
kiireellä lähdin kotoa mennäkseni naimisiin”, hän kuiskasi ja
kalasti esiin soman pienen pitsinenäiliinan puvunhihasta. Hän
puristi sitä niin että rystyset valkenivat.

Herra von Crantz kumarsi päätänsä. ”Se mitä kenties ette
tiedä, parahin leskirouva Malmén, on että isänne jätti teille hen-
kilökohtaisen kirjeen ja myös mainitsi teidät testamentissaan,
joka on”, hän yskäisi hienotunteisesti, ”mitä yllättävintä laatua.”

”Mainitseeko isä minut testamentissaan? Mutta miksi?”
Sanat olivat täynnä epäuskoa. Leskirouva tunsu itsensä neuvot-
tomaksi. Pitsimyssyn reuna täräsi kiihtyneesti. Hän kumartui
täyttämään teekupit uudelleen ja tarjosi herra von Crantzille
lisää pikkuleipiä. Mies mutusteli niitä antaumuksella. Tuli hu-
misi ja rätsi tulisijassa.

”On parasta, että saatte kuulla kuinka isänne itse muo-
toili asian”, sanoi herra von Crantz ja otti esille joitakin papereita
salkusta, jota aina kantoi mukanaan. Hopeasankaiset lukulasit
ilmestyivät hänen tyylikkääle kotkanenälleen. Rapisteltuaan
hetken papereita hän alkoi lukea ääneen.

”Minä, kreivi Jaques Lindswärd, jätän ainoalle tyttärelleni
Ellen Josefina Lindswärdille, aviossa Malménille, seuraavan
summan rahaa...” Herra von Crantz mainitsi luvun, joka sai les-
kirouva Malménin lähes pyörtymään. Hän haukkoi henkeä ja otti
tukevan otteen nojatuolin käsinojista.

”Niin... niin paljon rahaa”, hän änkytti.

”Pitää paikkansa”, vahvasti herra von Crantz hymyillen.
”Mutta ei siinä kaikki.”

”Ei kaikki? Mitä oikein tarkoitatte?”

Kihlakunnantuomari vastasi jatkamalla ääneen lukemista. "... käteisvarojen lisäksi toivon, että hän kasvattaa holhokkini Desideria Johanna Sparwin, syntynyt 31. joulukuuta 1781."

Pieneen vuokrahuoneeseen laskeutui tyrmistynyt hiljaisuus.

"Leskirouva Malmén, voitteko hyvin?" tiedusteli rouvan vieras hetken kuluttua.

"Tyttölapsi", oli ainoa mitä leskirouva sai sanottua. "Miksi isä halusi, että huolehdin lapsesta? Hänellä täytyy olla holhooja jossain. Kaikilla naimattomilla ja naimisissa olevilla tytöillä ja naisilla on iästä riippumatta holhooja, joka huolehtii heidän hyvinvoinnistaan. Lesket muodostavat ainoan poikkeuksen säännöstä."

"Veljenne, joka nykyisin asuu Tukholmassa, ottaa muodollisen vastuun työstä. Isänne ei halunnut, että lapsi nuorella iällä joutuisi kokemaan ympäristönvaihdoksen ja toivoi sen takia, että te huolehtisitte hänen kasvatuksestaan käytännössä. Hän tahtoi, että matkustaisitte lapsuudenkotiinne täyttämään tehtävän."

"Matkustaisin Ruusuholvin kartanoon?" Leskirouva Malmén ajatteli vanhaa ja melko karua kartanorakennusta, joka oli Lindswärdin suvun hallussa. Se sijaitsi Pohjanmaan rannikolla yli kaksikymmentä peninkulmaa etelään hänen nykyisestä kodistaan. Mikä kolkko paikka se olikaan yksinäiselle pienelle tytölle. Hän tunsu värin palaavan poskilleen. Hänen täytyi lähteä matkaan välittömästi!

Yhtäkkiä leskirouva huomasi, että herra von Crantz ojensi jotakin häntä kohti. Vanha kellastunut paperi asetettiin hänen käteensä. Se oli taiteltu ja sinetöity kuin kirje. Päällä luki leskirouvan nimi isän säntillisellä ja täsmällisellä käsialalla. Epävakain käsin hän tarttui paperiveitseen ja mursi sinetin, johon oli painettu tutun aatelisvaakunan kuva. Hän taitteli tiuhaan kirjoitetun paperiarkin auki.

Leskirouva Malmén luki kunnes kyynelet sumensivat hänen näkökenttänsä ja antoi sitten paperin vaipua syliinsä. "Isä

antoi minulle sittenkin anteeksi”, hän kuiskasi värisevällä äänellä ja kuivasi silmiään. ”Hän ei koskaan kantanut kaunaa siitä, että vastustin hänen tahtoaan ja karkasin kauppias Malménin kanssa. Hän on jopa koettanut ottaa minuun yhteyttä, mutta ei ole koskaan saanut vastausta. Olen varma, että mieheni takavarikoi ja tuhosi kirjeet.”

”Se vaikuttaa luultavalta”, myönsi herra von Crantz.

”Voi, mitä uutisia! En ole enää köyhä ja joku tarvitsee minua. Isäni perintö on antanut minulle syyn jälleen odottaa huomispäivää.” Leskirouva Malmén istui pitkään tietämättömänä ympäristöstään, vanhoihin muistoihin vajonneena. Kun hän viimein ilosta loistaen nosti katseensa teki hän sen vain havaitakseen, että kihlakunnantuomari von Crantz oli hienotunteisesti poistunut paikalta. Teekannua vasten nojasi taitettu paperiarkki.

”Lähetän noutamaan teitä varhain huomenaamulla”, luki paperissa. ”Toimin saattajana matkallanne Ruusuholvin kartanoon. Pukeutukaa lämpimästi, matka on pitkä. Kunnioittavasti teidän, Severin von Crantz”

Kihlakunnantuomarin tarmokas toimintakyky sai leskirouva Malménin punastumaan. Kuinka uskaliaasta! Hehkuvin poskin hän veti suuren matka-arkun esille. Hänellä olisi täysi työ ehtiä pakata ennen aamunkoittoa.

Osa 1

Holhokki

SARA MEDBERG

Hurmaava romaani empireajan pyörteissä!

Orpo neiti Desideria Sparw, joka asuu rauhallisessa kartanossa Pohjanmaalla, on kauhuissaan kun uusi aristokraattinen holhooja Tukholmasta ilmestyy paikalle. Kreivi Dominic Lindswärd ei hyväksy holhokkinsa omapäisyyttä, ajatus riippumattomasta naisesta on järkyttävä! Päähenkilöt tempautuvat mukaan tapahtumasarjaan, joka kiidättää heidät ylellisten tanssiaissalien ja salaperäisten linnojen halki. Mutta kumpi heistä saa tahtonsa läpi?

"Romanttista viihdettä Jane Austenin malliin"
Turun Sanomat Sara Medbergin Kultaportin kaunottarista (Otava 2018)

Cover by Angela Haddon Book Cover Design
www.angelahaddon.com

9 789528 031512

ISBN 978-952-80-3151-2